



PAGINA 3

**'Ik voelde me een gekooide vogel'**



PAGINA 5

**Nieuwe wapenwedloop beangstigt kerken**



PAGINA 8

**Prinsjesdag in een kerk bomvol symboliek**

VERDER: 'Kwetsbaar zijn is taboe' ■ Heimwee naar de lege kerk ■ 'Het is gaaf om vrijwilligerswerk te doen' ■ Coronacrisis drukt zwaar op migrantenkerken

Twintigers en dertigers leggen de lat hoog

## 'Je ervaart constant druk om meer te doen'

REPORTAGE Het is een grote kunst om jezelf in dit moderne leven niet voorbij te rennen. Ook voor studenten en 'young professionals', bleek dit voorjaar tijdens de discussieavond 'Werk je kapot?!' van de Haagse pionierskerk LUX. Wat is er intussen veranderd door het coronavirus?

EVEN TERUG IN DE TIJD: MAART 2020. 'HET ergste is deze', zegt Rik Zwalua en hij laat zijn smartphone met een lichte plof op tafel neerkomen. 'Die doet het meeste kwaad. Zit ik met dat ding in mijn handen, ook thuis bij mijn vrouw op de bank. Het is afgod nummer één, wat mij betreft.' De 29-jarige voorman van pioniersplek LUX zit achter een biertje in grand café Utopie, na afloop van 'Werk je kapot?!'. De bomvolle discussieavond over prestatiedruk onder studenten en 'young professionals' is een van de activiteiten van LUX, dat dan een jaar bestaat.

### Betekenisvol leven

Bijna de hele avond hebben psycholoog, trainer en schrijver Thijs Launspach en psycholoog en stress- en burn-outcoach Tineke Wuister de gevaren geschetst van stress en prestatiedruk. Jonge mensen hebben daar in deze tijd meer last van dan eerdere generaties; het is dan ook een thema waar pioniersplek LUX

### 'Ook stress kun je relativeren'

regelmatig mee te maken krijgt. Het 'pionieren' van LUX is volgens Zwalua 'een nieuwe vorm van kerk-zijn', met financiële steun van de Protestantse Kerk Nederland. 'We bouwen aan een community van twintigers en dertigers, die samen zoeken naar een betekenisvol leven en rust en stilte.' Het is geen eenvoudig streven in deze tijd van permanente technologische prikkels, toenemende werkdruk en alomtegenwoordige stress. Dat is vanavond eens te meer gebleken. 'We hebben een probleem', aldus Launspach, auteur van het boek *Fokking druk*. 'We zijn het normaal gaan vinden dat een significant deel van de mensheid last heeft van stress.' Stress is in essentie goed voor je, stelt de psycholoog. Het is de 'gevaarstand', waardoor onze voorouders levensbedreigende situaties konden overleven. Maar er is alleen met stress te leven wanneer je zeer regelmatig rust neemt. En daar schort het aan. Neem het fenomeen 'FOMO' ('fear of missing out'), oftewel de angst



Buitenlandse Zaken hebben of voor een krant schrijven. De lat ligt hoog. 'En goede cijfers, en een vette stage, en een bestuursfunctie en uitwisseling naar het buitenland.' Het is een beetje veel, geeft ze toe. De weekplanning zit boordevol. Maar ook stress kun je relativeren, vindt Josefien. 'Ik ken huismoeders die het drukker hebben.'

### Echt contact

Ruim vier maanden later zit Rik Zwalua op een terrasje, dat opvallend vol is voor een maandagmiddag. 'Corona' openbaart zich hier in de anderhalve meter die de zitjes uit elkaar staan.

### 'Werk en privé lopen voortdurend door elkaar heen'

'We kunnen onze agenda wel volplannen, maar corona blaast hem leeg', peinst Zwalua. Net als zo'n beetje heel kantoorwerkend Nederland stapte hij, beleidsmedewerker bij de Haagse Hogeschool, over op thuiswerken en 'digitaal'. Dat is hem niet in de koude kleren gaan zitten. 'Ik denk niet dat onze relaties er beter van worden.' Ga maar na: omdat Zwalua thuis werkt, lopen werk en privé voortdurend door elkaar heen. Pauzes zijn minder makkelijk af te bakenen dan op een 'normale' werkplek, maar tegelijkertijd moet de gewerkte tijd efficiënter ingedeeld worden. Wanneer je een collega of ander contact niet regelmatig ontmoet, dreigt immers het gevaar dat een telefoonsprek langer duurt dan noodzakelijk. 'Ik plan zelfs het bellen van een collega. Dat is niet per se meer ontspannen.' De behoefte aan ontmoeting blijft, al is het maar bij de koffieautomaat. Daar kan geen enkel digitaal medium tegenop, heeft Zwalua gemerkt. Voor LUX geldt dat zo mogelijk nog meer: de maandelijkse maaltijd, de borrel, de boekenclub – het kan stomweg niet via de computer of telefoon. 'Het draait om echt contact, echte ontmoetingen, echte inhoud.'

MATTHIJS TERMEER

Volle aandacht voor de tips van een burn-outcoach: 'Als we falen zien als leren, wordt het een heel ander plaatje.'

iets te missen of niet genoeg mee te maken. Zelf ging Thijs Launspach, gemotiveerd door deze dwang, eens vijf feestjes op een avond af. Hij maakte eigenlijk niets mee, maar regende wel drie keer nat. Toch schrijft de 'norm' nu eenmaal voor om vierentwintig uur per dag en zeven dagen per week gelukkig, sociaal, fit, aantrekkelijk, gezond en succesvol te zijn. En dus blijven 'we' maar rondrennen.

### Dashboardlampjes

Volgens Tineke Wuister is een burn-out best te voorkomen, al hebben jonge mensen er steeds vaker onder te lijden. Het is een kwestie van tijdig op de 'knipperende dashboardlampjes' reageren. 'Maak slimme keuzes in je agenda', raadt de coach aan. Het is belangrijk om voldoende rust te nemen en te zorgen voor herstelmomenten. 'Ga wandelen na een tentamen. Dat geeft je lucht en

ruimte, als je het heel bewust doet.' En ten slotte: durf te falen. 'Van je fouten leer je het meest. Als we falen zien als leren, wordt het een heel ander plaatje. Ontzeg jezelf geen leermomenten.'

### 'Corona blaast agenda's leeg'

Perry den Besten (22), bestuurslid van de Haagsche Studenten Vereniging, herkent de problemen die vanavond aan de orde zijn gekomen. Perry heeft een periode achter de rug waarin hij naar eigen zeggen 'niet goed genoeg gefunctioneerd heeft'. Hij liep een paar gekneusde ribben op, was net begonnen met de bestuursfunctie en een bijbaantje achter de bar en het raakte uit met zijn vriendin. Het was te veel ineens en Perry merkte dat zijn studie

eronder leed. Nu doet hij het anders. 'Ik probeer bewust bezig te zijn met de dingen die ik wil doen en die voor mij persoonlijk belangrijk zijn.' Voetballen en de sportschool bezoeken bijvoorbeeld, met als bijkomend voordeel dat hij productiever is bij zijn studie Industriële Product Ontwerpen. Wel is Perry bang om door tijdgebrek niet alles af te krijgen. 'Ik ga nog *steady*, maar ik ga waarschijnlijk wel drie maanden studievertraging oplopen.'

Josefien Swennenhuis (21) studeert Internationale Betrekkingen en wil als opiniemaker 'de nieuwe Lubach' worden. Ze zit in het bestuur van de Haagse Studenten Roeivereniging Pelargos en zegt: 'Je ervaart constant druk om meer te doen.' Josefien vergelijkt haar eigen prestaties voortdurend met die van degenen die vijf talen spreken, een 'traineeship' bij het ministerie van

## Valentijn Wösten dwingt overheid tot een nieuw natuurbeleid

De overheid is niet betrouwbaar als het gaat om het beschermen van de natuur. Dat vindt Valentijn Wösten uit Voorburg, juridisch raadsman van enkele milieugroeperingen. Een jaar geleden beleefde hij de grootste triomf uit zijn carrière. De Raad van State zette als hoogste bestuursrechter een streep door het Nederlandse stikstofbeleid, omdat het natuurgebieden onvoldoende

beschermt. Sindsdien liggen veel bouwactiviteiten in het hele land stil. Advocaat Wösten komt uitleggen waarom hij deze zaak als een regelrechte blamage voor het openbaar bestuur beschouwt. Het parlementaire seizoen is deze maand weer begonnen, nieuwe Kamerverkiezingen zijn in aantocht. Maar wat gaat er mis in de hoofden van adviseurs,

ambtenaren en bestuurders, als de eigen waarden en normen met voeten worden getreden? Dat hij zijn voordracht in een kerk houdt, geeft volgens hem aan de avond een meerwaarde. 'De geloofsgemeenschap is een van de weinige gemeenschappen die nog bij elkaar komen zonder dat er een zakelijk belang aan ten grondslag ligt. Dat vind ik heel belangrijk', zei hij in *de Volkskrant*.

WOE. 30 SEPT. 20 U. € 5.  
MARANATHAKERK,  
2E SWEELINCKSTRAAT 156.





## Helpen kost je wat

Dit schilderij van Vincent van Gogh (Kröller-Müller Museum) laat mij met andere ogen kijken naar de overbekende gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (Lukas 10: 25-37). We zien een woest landschap. Op het smalle pad aan de linkerkant lopen de priester en de leviet. Ze hebben zich keurig aan de anderhalve meter gehouden en zijn met een boog om het slachtoffer heen gelopen – de lege koffer maakt duidelijk dat hij beroofd is. Ze keken weg. Maar hoe anders is de barmhartige Samaritaan. Van Gogh laat ons oog vallen op de inspanning die het de Samaritaan kost om de gewonde man op zijn paard te tillen. De spieren in zijn kuit staan gespannen. Het komt uit zijn tenen. Zijn mededogen mondt uit in een krachtsinspanning. In 1882 schrijft Vincent aan zijn broer Theo: 'Hoe meer men lief heeft hoe meer men handelen zal geloof ik, want liefde die enkel een gevoel zou wezen, die zou 'k niet eens onder de liefde willen rekenen.' Liefde moet gedaan worden. Er wordt vaak veel te romantisch gedaan over helpen. Maar helpen kost vaak kracht. Het kan je wat kosten, meestal inspanning maar soms ook geld. 'Zorg voor hem, en als u meer kosten moet maken, zal ik die vergoeden' (Lukas 10: 35), zegt de Samaritaan tegen de eigenaar van het logement. Hij koopt zorg in. We zien een grote nabijheid tussen de twee hoofdfiguren van het schilderij. De gewonde man klemt zich vast aan zijn helper.

### Weerzin

Iemand helpen kan betekenen dat iemand heel dicht bij je komt. Iemand kan stinken. Er komen bloedvlekken op je kleren. Of iemand is zo depressief dat jij erin meegezogen wordt. Helpen kan ongewenste intimiteit betekenen.

Het doet mij denken aan paus Franciscus die een man met een afstotelijke huidaandoening knuffelde. Op foto's daarvan zie je de weerzin bij de paus, maar hij liet zich niet weerhouden. Datzelfde zie je ook op het schilderij. Het lijkt wel of de Samaritaan zijn gezicht heeft afgewend. Ondanks zijn weerzin helpt hij.

Het Hebreeuwse woord voor barmhartigheid is verwant aan het woord baarmoeder. Het is een 'onderbuikgevoel'. Barmhartigheid is ruimte maken voor iemand anders dan jezelf. Zoals een moeder in haar eigen lichaam ruimte maakt voor een ander leven. Barmhartigheid is ruimte geven. Je geeft daarmee die ander ook invloed op jou. De barmhartige Samaritaan ziet de man – daar begint alles mee: met elkaar zien – en hij onderbreekt zijn reis om te helpen. Hij maakt ruimte in zijn tijdschema, hij maakt ruimte in zijn portemonnee, hij maakt ruimte in zijn leven.

JAN VAN DER WOLF

In gesprek met een bevlogen vrouw

# 'Ik ben nooit bang geweest voor de krimp in geloofsgemeenschappen'

INTERVIEW Margriet Quarles van Ufford, de spin in het web van kerkelijk Den Haag, is met pensioen. Ze heeft veel kerken zien sluiten. Nieuwe vormen van kerk-zijn hebben volgens haar toekomst.

MARGRIET QUARLES VAN Ufford was ruim twaalf jaar beleidssecretaris van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk in Den Haag. Afgelopen mei ging ze met pensioen. Dat neemt niet weg dat ze voor de Haagse Gemeenschap van Kerken nog steeds

Den Haag. Ik roep altijd dat ik geen netwerkdiër ben, maar wat verbinden betreft, ben ik het juist wél. Ik ben in die kerkelijke wereld verzeild geraakt, voel me er thuis, maar kerkgangers zijn echt niet anders dan anderen.

Wat een mooi project is geweest, was toen we een paar jaar geleden de visie van de protestantse kerk gingen opschrijven. We hebben bijeenkomsten georganiseerd waarin we met gemeentelieden uit de hele stad een breed gedragen visie ontwikkelden.

Moelijk was het zware weer waarin we als kerk hebben gezeten. Ik heb grote bezuinigingsrondes meegemaakt. Die waren ingewikkeld en pijnlijk, er zijn kerken gesloten. Ik ben zelf nooit bang geweest voor de krimp in geloofsgemeenschappen, ben nooit voor de grote getallen gegaan. Het gaat erom dat het kwalitatief goed is. In de Lukaskerk zijn we met 150 stoelen begonnen en nu staan er in de coronatijd nog maar 25, maar dan haal je stoelen weg en dan zit het toch nog gezellig vol. Dan doe je het met het clubje dat er is.'

## 'Er waren zware en ingewikkelde bezuinigingsrondes'

algemeen secretaris is. Dat doet ze graag. Ze noemt het 'een leuke club van betrokken en bevlogen mensen, met een warm hart voor de oecumene'. Daarnaast is ze actief in de Lukaskerk.

### Hoe kijk je terug op je werk bij de Algemene Kerkenraad?

'Door mijn werk heb ik veel organisaties en mensen leren kennen en met elkaar kunnen verbinden. Overigens kon ik dat ook als redacteur bij Kerk in



Margriet Quarles in het zonnetje.

### Bij afnemend kerkbezoek zijn mensen misschien bang dat de gemeenschap opgeheven moet worden.

'Tja, dan besta je niet meer. En dan? Ik ben er heilig van overtuigd dat wanneer je als gemeenschap ophoudt te bestaan, je ergens anders weer bij aan kunt sluiten, of dat er weer iets anders begint... Misschien moeten we juist niet zo bang zijn, niet krampachtig proberen overeind te blijven. Zorg ervoor dat je het goed hebt in de tijd dat je het doet!'

### Heb je de oecumene in de laatste tien jaar zien verbeteren of verslechteren?

'Op het niveau van de Haagse Gemeenschap van Kerken groeit en bloeit

de oecumene. We hebben prachtige gezamenlijke herdenkingen, bijvoorbeeld op 4 mei of die van de migranten die omgekomen zijn op zee. Ik zie nu niet zo gauw dat een rooms-katholieke en een protestantse kerk samen een groot uitgekakte viering hebben, maar voorgangers worden wel bij elkaar uitgenodigd.'

### Heb jij een toekomstbeeld van de Haagse kerken?

'Vorige week fietste ik door een dorp in de provincie Utrecht en daar werd gewoon een nieuwe kerk gebouwd, maar hier in de stad zie ik dat niet meer gebeuren. We weten niet hoe het gaat lopen met het kerkelijk leven in Den

Haag. Wie had nu kunnen voorzien dat we de afgelopen maanden allemaal via de tv of de computer naar een kerkdienst zouden kijken of luisteren? Het lijkt me goed om met elkaar te investeren in nieuwe vormen van kerk-zijn. Bijvoorbeeld in kleinere gemeenschappen, waar ook op andere manieren gevierd kan worden, met een andere liturgie. Bijvoorbeeld wat de Haagse Dominicus doet, of een deel van de gemeente van Het Kruispunt dat niet is meegegaan met de reorganisatie, maar op zondag is gaan kerken in een verzorgingshuis. Dat vind ik ook nieuwe manieren van kerk-zijn.'

JOLLY VAN DER VELDEN

advertentie

**Algemeen Maatschappelijk Werk Cardia** Bij vragen of problemen waar u zelf niet uitkomt

T 070 - 8008 348

Meer info [www.cardia.nl/welzijn/maatschappelijk-werk](http://www.cardia.nl/welzijn/maatschappelijk-werk)



Geestelijk verzorgers Saffier over zware coronatijd:

# ‘We wilden erbij blijven’

INTERVIEW Toen in maart de verpleeghuizen op slot gingen, mochten in de huizen van Saffier naast het verplegend en verzorgend personeel alleen de geestelijk verzorgers nog op de afdelingen komen. Yvonne Schoonhoven en Antoinette Deuzeman maken de balans op en blikken vooruit. Als het aan hen ligt, komt er een volgende keer geen bezoekverbod meer.



**Y**VONNE SCHOONHOVEN WERKT als geestelijk verzorger in WoonZorgPark Loosduinen, Antoinette Deuzeman in De Lozerhof. Beiden zagen met lede ogen aan hoe zwaar het voor de bewoners was om opeens geen bezoek meer te krijgen. ‘De Lozerhof is een verpleeghuis voor mensen met gevorderde dementie en

## ‘Vreselijke pakken om te zien en aan te trekken’

er is een aantal bewoners met Korsakov. Veel bewoners met dementie begrepen er niets van, bijvoorbeeld waarom ik wel kwam, maar hun kinderen niet’, vertelt Antoinette. ‘Bij ons vroeg een mevrouw voortdurend of haar dochter boos op haar was’, aldus Yvonne. ‘Ook al zeiden we steeds maar weer dat dit niet zo was, het volgende moment was ze dat alweer kwijt. Ook voor familieleden was het lastig dat wij wel naar binnen konden en zij niet. Anderzijds vonden de meesten het fijn dat er dan in ieder geval nog iemand op bezoek kwam.’

### Gekooide vogel

Naast het bezoekverbod viel ook de letterlijke inperking van hun leefruimte veel bewoners zwaar. Antoinette: ‘Mensen met dementie willen vaak rondjes lopen; dat hoort bij het ziektebeeld. Maar dat kon nu dus veel minder. Zelf mocht ik per dag maar op één afdeling komen. Dat gaf me het gevoel van een gekooide vogel; het was passen en meten om mijn werk goed te kunnen doen.’

### Loopgraven

In beide huizen zijn besmettingen geweest, zowel van bewoners als medewerkers, en zijn er bewoners aan corona overleden. Ook voor zichzelf en hun thuisfront zijn Antoinette en Yvonne bang geweest. Antoinette kreeg een keer een spontane kus van een bewoner, de RIVM-richtlijnen ten spijt. ‘Ik heb daarna wel heel lang en goed mijn handen gewassen’, zegt ze. Maar sterker dan de angst voor besmetting was het gevoel dat ze erbij wilden blijven. ‘Het devies was om thuis te werken, maar met alle negen geestelijk verzorgers van onze vakgroep



hebben we ervoor gekozen om zoveel mogelijk op de locaties te werken’, aldus Antoinette. ‘Ik moest soms denken aan de aalmoezenier van vroeger, de geestelijke die met het leger mee ten strijde trok. In de berichtgeving over corona kwamen er ook allerlei oorlogstermen voorbij, zoals de dagelijkse indrukwekkende Frontberichten op tv.’ Yvonne vindt het herkenbaar: ‘Ik sprak een mevrouw, die zwaar ingepakt in beschermende kleding afscheid moest nemen van haar stervende moeder. Ze vertelde me dat ze het gevoel had dat ze de loopgraven in ging. Ik vond dat zo pijnlijk. Zelf vond ik die pakken ook vreselijk om te zien en om aan te trekken.’

### Veerkracht en vermoeidheid

Veel geplande activiteiten konden niet doorgaan, maar anderzijds werden in rap tempo nieuwe initiatieven

ontwikkeld. Er werden online vieringen opgenomen die vervolgens met individuele bewoners werden bekeken. Daarnaast hadden de geestelijk verzorgers een rol in de ondersteuning van medewerkers en familieleden. Antoinette: ‘Ik vond het bijzonder om

## ‘Een appelboom als teken van hoop en een nieuw begin’

te merken hoeveel veerkracht er was, zowel bij medewerkers als bewoners, om te dealen met de omstandigheden en het met elkaar te rooien. Tegelijk merk ik, inmiddels weer meer in de luwte, dat er vooral bij de medewerkers veel vermoeidheid is. Er komt ruimte om stil te staan: waar hebben we in gezeten?’

Yvonne: ‘Toen er geen besmettingen meer waren, hebben we in het WoonZorgPark een herinneringswandeling door de tuin georganiseerd, als ritueel om de zware periode enigszins af te sluiten en ter herinnering aan de overledenen. In groepjes van zes – drie bewoners en drie medewerkers – werd de wandeling gemaakt. We hebben ook een appelboom geplant, als teken van hoop en een nieuw begin. Het was heel bijzonder en voorzag echt in een behoefte; iets meer dan honderd mensen deden eraan mee.’

### Maatwerk

Terugkijkend denken Antoinette en Yvonne beiden dat het middel van het bezoekverbod erger is geweest dan de kwaal, ook al willen ze niet te gemakkelijk kritiek geven. ‘Het is altijd kiezen tussen twee kwaden’, aldus Antoinette. ‘Het zijn inderdaad

duivelse dilemma’s’, verzucht Yvonne, ‘want de bewegingsvrijheid van de een is een risico voor de ander.’ Maar mocht er een tweede besmettingsgolf optreden, dan hopen ze dat er meer maatwerk mogelijk is. Yvonne: ‘Bij stervende mensen werd ook afscheidbezoek toegelaten, waarom dan niet bij bewoners die eraan onderdoor dreigen te gaan en bijvoorbeeld niet meer willen eten?’ Antoinette vult aan: ‘Je zou per bewoner moeten kunnen kijken wat een passend bezoekplan is dat tegelijk veilig genoeg is.’

### IRNA VAN DER WEKKE

SAFFIER ZOEKT DRINGEND VRIJWILLIGERS VOOR HULP BIJ KERKDIENSTEN. INFO BIJ YVONNE SCHOONHOVEN VIA Y.SCHOONHOVEN@SAFFIERGROEP.NL, 070 888 18 88.



## Middagen over wel of geen hiernamaals

Wat moet je als je met het Oude Testament gelooft dat het leven ophoudt met de dood? Dat wij alleen voortleven in de genen die het nageslacht overerft, en in de herinneringen aan overledenen? Is God er voor dit leven en niet voor het hiernamaals? Kun je geloven als je bewust in de christelijk traditie wilt staan en tegelijk je intellectuele integriteit wilt bewaren? Deze vragen besprak de gereformeerde emeritus hoogleraar ethiek, Gerrit Manenschijn, in het boek *God is zo groot dat hij niet hoeft te bestaan*. Predikant Fokke Fennema nodigt belangstellenden uit om hierover door te praten en, wie weet, tot verrassende ‘Nieuwe theologische inzichten’ te komen, zoals de naam van de gespreksbijeenkomst luidt. Opgave: f.b.fennema@planet.nl, 06 549 412 33.

VANAF WOE. 16 SEPT. 14-15:30 U. SHALOMKERK, VREDERUSTLAAN 96.

## Nienke Wijnants over twintigers/dertigersdilemma’s

Nienke Wijnants geeft op uitnodiging van pionierskerk LUX een *Masterclass* over de twijfels en dilemma’s van millennials, mensen die vanaf 2000 geboren zijn. Ze is psycholoog, loopbaanadviseur en auteur van het veelbesproken boek *Twintigerstwijfels & dertigersdilemma’s*. Tijdens deze avond schrijft de Haagse dichter Sjaak Kroes een pop-upgedicht en draagt dit voor. Opgave: luxdenhaag.nl.

DO. 24 SEPT. 20-22 U. € 8. GRAND CAFÉ UTOPIE, WALDECK PYRMONTKADE 116.



Haagse migranten onder corona:

# ‘Kwetsbaar zijn is taboe’

INTERVIEW Het coronavirus treft Haagse migranten emotioneel en financieel extra hard. Twee Filipijnse vrouwen vertellen over de steun en troost waarmee kerken hen vooruit helpen.

**A**GNES VAN DE BEEK-PAVIA (49) IS DOCENT Engels bij ROC Mondriaan en kerkt bij de Filipijnse rooms-katholieke gemeenschap in de Antonius Abtkerk in Scheveningen. Na de uitbraak van de coronapandemie richtte ze met enkele anderen FilCom-NL op, een samenwerkingsverband van zestien Filipijnse gemeenschappen uit heel Nederland. De organisatie steunt onder anderen hulpen in de huishouding en schoonmakers die ontslagen zijn

## ‘Zo eenzaam om elkaar niet te kunnen steunen’

door hun werkgevers. Veelal zijn deze werkgevers oudere mensen die bang zijn voor besmetting met het virus. Omdat een aanzienlijk deel van de getroffen ongedocumenteerd is, komt de klap voor hen des te harder aan.

### Voedselpakketten

FilCom-NL zamelt geld in voor Filipijnen in nood en deelt voedselpakketten uit, in samenwerking met het Rode Kruis, de Filipijnse ambassade en het Wereldhuis: het ontmoetingshuis voor ongedocumenteerden van kerkenorganisatie Stek. Rond de honderdzestig Filipijnen ontvingen de afgelopen maanden wekelijks een pakket. Stichting Bayanihan is onderdeel van FilCom-NL en gespecialiseerd in problemen als eenzaamheid en huiselijk

geweld, die bij een wankelende financiële positie nog schrijnender worden.

De nood is hoog onder de meest kwetsbare leden van de Filipijnse gemeenschap. Zo kent Van de Beek-Pavia iemand die (als het kon) vijfhonderd euro per week naar haar familie in de Filipijnen stuurde, totdat de pandemie hier een einde aan maakte. ‘Mensen die kwetsbaar zijn, willen dat niet laten weten’, zegt ze. Volgens haar moeten sommigen ‘gedwongen worden’ de hulp te aanvaarden.

Toch is er ook hoop. Kortgeleden had Van de Beek-Pavia een Filipijnse au pair aan de lijn, van wie het contract wegens de crisis niet verlengd werd. Het Wereldhuis hielp haar uit de brand: ze krijgt drie maanden huur voor een woning. ‘Ze was vrolijk. Ze kon lachen.’

Dat is voor Cecilia Aquino-Labre (38), advocaat bij een internationaal bedrijf, aanmerkelijk moeilijker. De Amerikaanse van Filipijnse afkomst verloor beide ouders, nadat ze begin maart een verrassingsbezoek aan Nederland hadden gebracht. Tijdens een tussenstop op hun thuisreis naar de Verenigde Staten zijn ze besmet geraakt, en ze zijn kort na elkaar overleden. ‘Het was werkelijk een nachtmerrie’, vertelt Aquino-Labre.

### Ze zijn in het gras

Haar verdriet en verbijstering moeten nog een plaats krijgen. Naar eigen zeggen verkeert ze in een ‘leegte’. ‘Het is verwoestend. Ik wist niet hoe ik deze emoties moest verwerken. Iemand

zei tegen me: het is een wonder dat je nog overleefd staat.’

Naar aanleiding van de sterfgevallen kampt ze met gezondheidsproblemen. Het feit dat haar ouders uit veiligheidsoverwegingen apart gehouden werden en elkaar niet konden steunen, heeft haar diep getroffen. ‘Het moet zo eenzaam geweest zijn voor hen.’ Zelf koos ze er veiligheidshalve voor om niet naar de Verenigde Staten te gaan, hoewel dat mogelijk was geweest. De

## ‘Een wonder dat je nog overeind staat’

consequentie van de beslissing was echter wel dat ze geen afscheid van haar ouders kon nemen. Troost vindt ze bij de leden en voorganger van de Church of Our Saviour, een hechte, internationale gemeenschap van katholieken in Den Haag. Aquino-Labre, haar man en twee jonge kinderen werden door hen en door collega's en vrienden ‘overstelpd met liefde’. Ook ervoer ze veel steun door de diensten die de kerk aan de overledenen opdroeg. ‘Ze zijn in het gras’, zei haar vierjarige zoon Luc over zijn grootouders, na het zien van een speciale rouwvideo. Aquino-Labre: ‘Het is verdrietig om hen te moeten missen, maar ik weet dat ze op de beste plaats zijn.’

MATTHIJS TERMEER

## Wat maakt Slavoj Žižek zo berucht en beroemd?



Avond over Slavoj Žižek (1949), een Sloveense socioloog, filosoof, psychoanalyticus, communist en cultuurcriticus. In zijn geschriften, lezingen en interviews neemt hij graag de consumentencultuur, de liberale academische consensus en politieke correctheid op de hak. Filosoof en docent Floris Schleicher geeft een inleiding op Žižeks denken. Hij staat stil bij de vraag hoe terecht het is dat de Sloveen zo berucht en beroemd is. Opgave: dezinnen.nl.

MA. 21 SEPT. 19:30-21:15 U. € 7.

CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.



## De Oase slaat nieuwe weg in

**NIEUWS** Buurt-en-kerkhuis De Oase (Spoorwijk) sluit per 31 december dit jaar. Wijkgemeente Kerk in Laak mag van het gebouw gebruik blijven maken. Sinds enige tijd wordt er minder beroep gedaan op het werk in en vanuit deze diaconale locatie. Er zijn minder hulpvragen in de wijk, die sterker, jonger en cultureel meer divers is geworden. De laatste jaren hebben andere buurtorganisaties vergelijkbare activiteiten ontwikkeld. De Protestantse Diaconie en uitvoeringsorganisatie Stek begrijpen dat het ‘pijn zal doen om een plek te sluiten die zo lang veel voor velen betekend heeft’. Stek wil onderzoeken ‘hoe zo veel mogelijk activiteiten in de Oase het beste kunnen worden voortgezet of aan andere partijen kunnen worden overgedragen’. Daarnaast bekijken de Diaconie en Stek op welke nieuwe manieren de ruimten van de Oase gebruikt kunnen worden. Sluiting is geen bezuinigingsmaatregel. Diaconie en Stek denken na over andere investeringsdoelen.

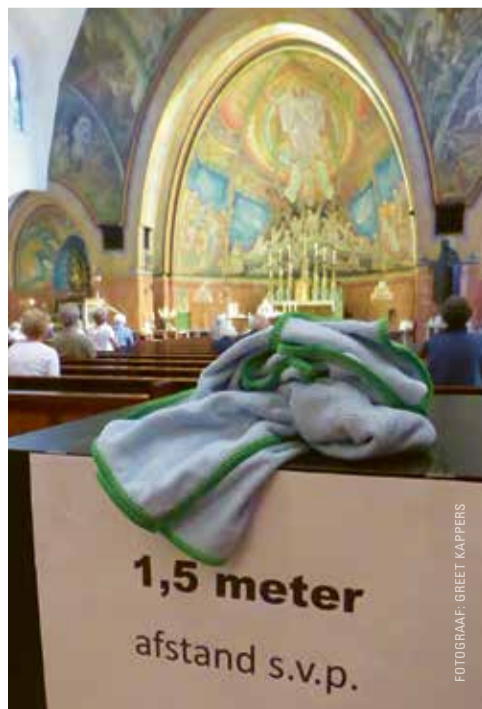


## C O L U M N

## MICROVEZELDOEKJES

**V**EEL MENSEN LAPPEN DE RIVM-MAATREGEN aan hun laars. Maar dat geldt niet voor het katholieke volksdeel. De bisschoppen hebben hun beste beentje voorgezet om met aanvullende maatregelen te komen, zodat de brave gelovigen elkaar niet kunnen besmetten. Waar het RIVM – of lees: het kabinet – nog weleens het verwijt krijgt tegenstrijdige regels uit te vaardigen, is in de Rooms-Katholieke Kerk bepaald het tegenovergestelde aan de hand. Het RIVM kan er nog een puntje aan zuigen!

Wat te denken van de bisschoppelijke oekaze dat de gelovigen hun lichaam niet mogen aanraken bij het slaan van een kruisje? De achterliggende reden is wazig. Maar het voelt alsof we zijn gedegeerd tot wandelende virussen. In gedachten zie ik dat afgebeeld in een komische strip. Je kunt van katholieken zeggen wat je wilt, maar gevoel voor humor hebben ze wel. Zo verscheen een tijd geleden een Haagse aanvulling op de bisschoppelijke maatregelen. Er werd uitgebreid uitgelegd hoe microvezeldoekjes werken. Kennelijk ging men ervan uit dat dit hoogstandje van technologische vernieuwing geheel onbekend is bij de katholieke gelovigen. Met dit



FOTOGRAF: GREET KAPPERS

wonderdoekje worden de coördinatoren en koster geacht de kerkbanken waar parochianen gezeten hebben, schoon te maken. Daarbij stuurde men een gedetailleerde beschrijving over hoe de kerkvloeren te soppen, namelijk met gebruikmaking van twee emmers: eentje voor schoon water en eentje voor vuil water. Voorzichtigheidshalve werd verordonneerd dat de mop of dweil in de vuilwater-emmer uitgewrongen diende te worden. ‘t Is maar dat je het weet...

Je kunt je afvragen wat een bestuur en pastoraal team drijft om dit soort verregaande, gedetailleerde aanwijzingen te geven. Enerzijds is dit de cultuur van de katholieke kerk: iemand ‘van boven’ vertelt tot in detail wat er moet gebeuren en hoe. Anderzijds is het laatste wat je wilt dat je parochianen besmet raken, laat staan dat een kerk een brandhaard van besmetting wordt. Het treurige is echter wel dat er door de overkill aan regels een nogal simpel, stupide beeld van de gemiddelde parochiaan wordt opgeroepen.

Ik heb heimwee naar de eerste maanden van de crisis, toen de kerk op zondag een uur open was.

Er was geen viering, maar je kon in alle rust in een stille kerk tot jezelf komen. Zonder blauwe hesjes die je je plaats moesten wijzen, zonder ontsmettende gel. Zonder gedoe. Je hoefde je van tevoren niet aan te melden en kon dus ook niet weggestuurd worden als je onaangemeld de kerk in wilde.

Het ziet er niet naar uit dat er op korte termijn een vaccin komt, dus de blauwe hesjes, ontsmettingsmiddelen en microvezeldoekjes zullen nog wel even blijven. Maar aanmelden hoeft gelukkig niet meer en kerkkoren kunnen – letterlijk – mondjesmaat weer aan de slag.

Ik houd er niet van om de kerk in deze crisisperiode als een ‘uitdaging’ of ‘nieuwe kans’ te zien. Het zijn eufemismen die een vaak nare werkelijkheid moeten verbloemen. Maar de ervaring om in een lege kerk stil aanwezig te kunnen zijn, was heilzaam. Ik ga voor een op zondag opengestelde kerk, zonder blauwe hesjes!

GREET KAPPERS

ZIE OOK: KERKINDENHAAG.NL/2020/06/14/ ANDERHALVEMETERKERK

Brandbrief aan het kabinet

# Nieuwe wapenwedloop beangstigt kerken

**NIEUWS** In 1945 – 75 jaar geleden – werden voor de eerste en enige keer kernwapens ingezet. Het Amerikaanse bombardement op Hiroshima en Nagasaki eiste ruim 200.000 doden. Wereldwijd luiden landelijke kerken nu de noodklok voor de risico's van een nieuwe wapenwedloop. In Nederland roept de Raad van Kerken de regering op tot het tekenen van een internationaal verdrag voor het verbod op kernwapens. De politieke reactie daarop geeft de Raad weinig vertrouwen.

In 1970 trad het Non-proliferatieverdrag (NPV) in werking. De landen die toen kernwapens bezaten, spraken af om geen nieuwe kernwapens te produceren (non-proliferatie), deze nooit in te zetten, het arsenaal te reduceren en kernenergie alleen industrieel te gebruiken. Vijftig jaar na ondertekening willen de verdragsstaten het NPV nu actualiseren. China wil graag dat het volgende

## ‘Waarom sputtert het kabinet tegen?’

citaat van de Amerikaanse president Ronald Reagan (1983) in de verklaring terugkomt: ‘Een nucleaire oorlog mag nooit gevoerd worden en kan nooit gewonnen worden.’ Maar de VS en Rusland zijn daarop tegen. Vorig jaar trok Donald Trump zich terug uit het INF-verdrag (1987), waarmee de VS en Rusland het einde bezegelden van de wedloop om de meeste (kernwapen)raketten. Daarop trok ook Rusland zich terug.

In een verklaring, die aan het kabinet geadresseerd is, uit de Raad van Kerken zijn zorgen over de ‘vergaande plannen tot ‘modernisering’ van de kernwapens tot een investering van 1 triljoen dollar in de komende tien jaar (...)’. De Raad stelt enkele vragen aan de orde: beseft men wel dat een onbedoeld incident het aardse leven in één klap kan vernietigen? Kan het



Bezoekers fotograferen elkaar lachend voor een kernraket in het Nucleaire Wapenmuseum in Sarov, Rusland.

geld niet beter in het milieu geïnvesteerd worden? Ook herinnert het de Raad de regering aan de belofte om zich in te zetten ‘voor een kernwapenvrije wereld’, en plaatst het de oproep: ‘Sla in de internationale politiek een vuist voor algehele kernontwapening. Onderteken het Verdrag voor een Verbod op Kernwapens.’

### Eigen keuzes

Minister van Buitenlandse Zaken Stef Blok heeft op de verklaring gereageerd. De Raad van Kerken leest de reactie met gemengde gevoelens, laat deze weten. Enerzijds schrijft de minister dat hij zich bewust is van de verontrustende ontwikkelingen, maar anderzijds kan het kabinet het

Verdrag voor een Verbod op kernwapens niet ondertekenen. Bloks argument, dat Nederland volgens een NAVO-verdrag wapens moet kunnen inzetten bij de verdediging van een gemeenschappelijk grondgebied, ontkracht de Raad. ‘Het NAVO-verdrag spreekt zich helemaal niet uit over welke wapens er ingezet

zouden moeten/kunnen worden (...). Dus staat het lidstaten vrij om op dat vlak eigen keuzes te maken.’ Een handvol Europese landen heeft dat gedaan en laat geen kernwapens toe, sommige zelfs niet in conflictsituaties. Waarom sputtert het kabinet dan tegen?

De Haagse oud-diplomaat Edy Korthals Altes heeft daar wel een antwoord op. Altes nam als ambassadeur in 1986 ontslag uit de Buitenlandse Dienst omdat zijn publieke stellingname tegen de wapenwedloop vloekte met zijn functie. Hij zegt: ‘Uit recentelijk geopenbaarde Amerikaanse *top secret*-documenten blijkt dat Nederland geen enkele zeggenschap heeft over de inzet van Amerikaanse kernwapens. We moeten goed beseffen, dat Nederlandse militairen met Nederlandse vliegtuigen de Amerikaanse kernwapens zouden moeten inzetten op bevel van een president, die niet bij iedereen vertrouwen wekt. Is deze geheime afspraak met de Verenigde Staten niet in strijd met de Grondwet?’

‘Volg het voorbeeld van uw voorgangers, die indertijd moedige stappen gezet hebben [voor de kernontwapening]’, vraagt de Raad het kabinet.

ROBERT REIJNS

IN DE VREDESWEK (19-27 SEPTEMBER) HOUDEN KERKEN VIERINGEN OVER HET THEMA ‘VREDE VERBINDT VERSCHIL’.

Vrijwilligerswerk door Haagse studenten

# Eet, speel en lach

**INTERVIEW** Hoe mobiliseren Haagse kerken en christelijke studentenverenigingen jongeren om iets goeds te doen voor de stad? Met hun volle agenda's en studie valt het niet altijd mee om ook wat voor een ander te doen. Toch gebeurt het.

Andrea van Eck studeert bestuurskunde en is actief als bestuurslid bij de Navigators Studentenvereniging Den Haag. Deze vereniging heeft als motto: ‘Christus kennen en hem bekend maken’. Gezelligheid en ontspanning gaan hier hand in hand met geloven en de verdieping daarvan. Het motto van de vereniging krijgt ook vorm doordat de leden zich inzetten om iets goeds voor anderen te doen.

### Plantjes uitdelen

Andrea: ‘Het motto is tweeledig. ‘Christus kennen’ gebeurt vooral intern in de vorm van bijbelstudiekringen. Het ‘bekend maken’ doen we bijvoorbeeld door contact te hebben met andere studentenverenigingen en door vrijwilligerswerk. Zo werken we samen met de Haagse Helpers, waarbij iedereen wordt ingedeeld in een project.

### ‘Ben je handig? Dan ga je lampen ophangen’

Ben je handig? Dan ga je bij iemand lampen ophangen, of schoonmaken. Simpele dingen, maar het is echt gaaf om iets te kunnen doen en zo te laten zien dat je om mensen geeft.’

Daarnaast wordt er elke twee maanden gekookt door een van de dispuuten voor de bezoekers van de Havenkerk en onlangs was er een samenwerking met Stichting Present. Andrea: ‘We zijn plantjes gaan uitdelen die vanuit een donatie gekocht waren bij een plaatselijke ondernemer.

Mensen waren heel verrast dat ze die zomaar kregen.’

### Casa Amalia

Iets anders, maar ook in de studentensfeer, is Casa Amalia: *A home away from home*. Dit is bedoeld voor internationale studenten, al zijn Nederlandse studenten ook welkom en sluiten er regelmatig



In coronatijd verraste Andrea ouderen met plantjes.

mensen aan met een vluchtelingenstatus. Casa Amalia heeft een plek gekregen in de Amaliastraat bij de dialoogorganisatie *Initiatives of Change*. Het is een project om de eenzaamheid te bestrijden bij studenten die ver van huis zijn zonder familie, in een vreemde cultuur en een ander klimaat. Betty Sari is stafid bij het project en Debbie Omolo is er vrijwilliger. Debbie is vorig jaar afgestudeerd aan het Haagse International Institute of Social Studies (ISS). Zij helpt de

### ‘Als je geeft, ontvang je meer, zo gaat dat’

avonden te organiseren en verzorgt de promotie van het project. Debbie: ‘Bij ISS ontstond het idee een supportgroep te beginnen voor studenten die zich weleens eenzaam voelden. In diezelfde tijd hoorde ik dat Casa Amalia al bestond en eigenlijk wel een oppeppertje kon gebruiken. Het aantal bezoekers was wat teruggelopen.’ Lang verhaal kort: de supportgroep vond een thuis in Casa Amalia en dat bleek een goede match. Debbie gaf er bekendheid aan onder de andere studenten die geïnteresseerd waren. Er ontstond ook een samenwerking met studentenvereniging IFES (International Fellowship of Evangelical Students), waaraan Betty verbonden is.

Om de week komen ze bij elkaar, zo'n tien tot dertig studenten per avond. Er wordt samen multicultureel gekookt, gegeten, gepraat, film gekeken, Hollandse spelletjes gedaan en er zijn thema-avonden over bijvoorbeeld interculturaliteit of vasten. Er wordt niet vaak expliciet over het geloof gesproken, wel over waarden en normen. Dat is belangrijk, want het niet kunnen praten over je (twijfel aan) waarden die je hebt meegerekregen, kan ook eenzaam maken. Een waardevol project dat goed liep, totdat Covid-19 kwam en de casa tijdelijk gesloten moest worden.

Als het in de toekomst weer als vanouds kan draaien, heeft Casa Amalia studenten veel te bieden. ‘Je komt erdoor uit je eigen bubbel’, zegt Debbie. Ze spreekt uit ervaring. Casa Amalia

heeft haar goed gedaan toen zij nog student was. ‘Het is er zo huiselijk’, zegt ze. ‘Je voelt je er welkom. Het heeft me veel troost gegeven dat ik hier altijd kon binnenlopen en een vriendelijk gezicht zag.’



Debbie (l) en Betty willen studenten ‘uit hun bubbel’ helpen.

Haar inzet als vrijwilliger heeft haar ook veel gebracht: contacten, zinnig werk, anderen kunnen helpen. ‘Als je geeft, ontvang je meer. Zo gaat dat.’

JOLLY VAN DER VELDEN

MEER OVER NAVIGATORS STUDENTENVERENIGING DEN HAAG: INFO.NSDH.NL.  
CASA AMALIA VAN DICHTBIJ:  
YOUTU.BE/FBB6WAR91EM

**Rooms-Katholieke kerken**

<b>Parochie Maria Sterre der Zee.</b> Info: rkdennaag.nl
<b>Centrum.</b> Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. Nederlands: zo. 9 u. en 12 u. Latijns: zo. 10.15 u. Vespers: 16 u.
<b>Schilderswijk.</b> Marthakerk, Hoefkade 623. Za 19 u. Zo. 11.30 u.
<b>Haagse Hout.</b> Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 11 u.
<b>Bezuidenhout.</b> OLV van Goede Raad, Bezuidenhoutseweg 153. Woe. 12.30 u.
<b>Marlot.</b> Onbevekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za 17 u. Zo. 9.30 u.
<b>Zeeheldenbuurt.</b> Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11u.
<b>Regentessekwartier.</b> Agneskerk, Beeklaan 188. Nederlands: za. 20 u. en zo. 10 u. Spaans: zo. 12 u.
<b>Scheveningen.</b> Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Di. 9 u. Za. 17 u. Engels: 2de en 4de za. 18 u. Zo. 10 u.
<b>Parochie De Vier Evangelisten</b> Info: rparochiedevier-evangelisten.nl
<b>Valkenbos.</b> Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij. 10 u. Zo. 10:30 u.
<b>Loosduinen.</b> Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Za. 17 u. (even maanden). Zo. 10 u.
<b>Waldeck/Kijkduin.</b> Pastoor van Arskerkerk, Aaltje Noorderwierstr. 4. Do. 10 u. Za. 17 u. (oneven maanden). Zo. 10:30 u.
<b>Leyenburg.</b> Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo. 10 u.
<b>Diverse Rooms-Katholieke kerken</b>
<b>Rijswijk.</b> Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9:30 u.
<b>Deutsch.</b> Badhuisweg 35a. Zo. 10:30 u. <b>English.</b> Bezuidenhoutseweg 157. Zo. 10 en 17:30 u. <b>Français.</b> Stoepleaan 4, Wassenaar. Zo. 17 u.

**Kerken met vaste voorgangers**

<b>Anglican Church</b> Ary van der Spuyweg 1. Zo. 8:30 u. Heilig Avondmaal. Zo. 10:30 u. Contemporary & Traditional (Holy Communion) Service, 4de zo. Anointing & Prayer for Healing. Zo. 17 u. Wellspring Service, 4de zo. Choral Evensong.
<b>American Protestant Church</b> Esther de Boer van Rijcklaan 1. 9:45 with praise band. 11:15 with organ and choir.
<b>Oud-Katholieke Kerk</b> Juffrouw Idastr. 7. Zo. 10 u. eucharistieviering
<b>Exoduskerk</b> Beresteinlaan 263. Zo. 10 u.
<b>Vredkerk</b> Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10:30 u.
<b>Baptistengemeente</b> Vier Heemskinderenstr. 91. Zo. 10 u.
<b>Leger des Heils</b> Ambachtsgaard 198. Zo. 10:30 u. met muziekkorps.
<b>Apostolisch Genootschap</b> Loevesteinlaan 170. Zo. 9:30 u. met zang en muziek. apgen.nl.
<b>Zevendedagsadventisten</b> Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
<b>Quakers</b> Stadhouderslaan 8. Zo 10:30 u. stille samenkomst.

**Kerk in Den Haag bij u in de bus?**

Wilt u dat KDH iedere maand bij u wordt thuisbezorgd?  
Neem een postabonnement.  
10 nummers voor € 22,50.  
Opgave per e-mail:  
info@kerkindenhaag.nl  
Of bel: 06 123 130 53.

**Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)**

Kerkgebouwen	Tijd	6 september	13 september	20 september	27 september
<b>Lukaskerk</b> Om en Bij 2	10.15	ds Jannet van der Spek, HA	ds Arjen Cuperus	ds Jannet van der Spek kringviering	ds Jannet van der Spek
<b>Duinzichtkerk</b> V. Hogenhoutlaan 89	10.00	dr Ad van Nieuwpoort, intrede	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort	ds Jacob Korf
<b>Christus Triumfatorkerk</b> Julia v. Stolberglaan 154	10.00	ds Jaap van den Akker	ds Jaap van den Akker	ds Frans Gijzel	ds Jaap van den Akker
<b>Pax Christikerk</b> Vlamburg 2	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker, HA	ds Jaap van den Akker	ds Peter Bakker
<b>De Oase</b> Van Meursstraat 1	10.00	ds Jantine Veenhof	kringviering	ds Theo Hettema, HA	ds Bas Plaisier
<b>Marcuskerk</b> Jan Luykenlaan 90	10.00	ds René de Reuver	ds Jantine Veenhof	ds Jantine Veenhof	ds Stanley Tjahjadi
<b>Bergkerk</b> Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Mary An Bezemer	ds Folly Hemrica	ds Axel Wicke, dr Duncan Wielzen, oecum.	ds Martine Nijveld
<b>Maranathakerk</b> 2e Sweelinckstr.156	10.30	ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke	ds Martine Nijveld, zr Christine Welschen, oecum.	ds IJjo Akkerman
<b>Noorderkerk</b> Schuijstr. 9-11	10.00	ds Jaap Quist	ds Durkje Sikkema	naar Evang. Broeder Gemeente	ds Casper van Dongen
<b>Bosbeskapel</b> Bosbesstr. 5	10.00	ds Martin Koster	ds Theo Koelewijn	ds Martin Koster	ds Michiel Aten, S&T
<b>Abdijkerk</b> Willem III-str. 40	10.00	ds Wietske Verkuyl	ds Jacob Korf	ds Michiel Aten, ds Wietske Verkuyl	ds Wietske Verkuyl, S&T
<b>Houthaghe</b> Toon Dupuisstr. 10	10.00	ds Rob van Essen	ds M. den Dulk	ds Yvonne Schoonhoven	ds Martin Koster
<b>Shalomkerk</b> Vrederustlaan 96	10.00	ds Yvonne Schoonhoven	ds David Schiethart	ds Heleen Joziassse	Antoinette Deuzeman, S&T
<b>Bethelkerk Scheveningen</b> J. Kokstr.173	10.00 17.00	ds D. Verboom	ds Gerco Lock Dienst aan Zee	ds Gerco Lock	Jacintha Swieb
<b>Oude Kerk</b> Keizerstr. 8	10.30 17.00	ds Frederik van Harten	ds Barend Weegink Dienst aan Zee in Bethelkerk	ds Barend Weegink	ds Aart van Vuuren
<b>Nieuwe Badkapel</b> Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest, S&T	ds Erwin de Fouw	ds Charlotte van der Leest cantate	ds Charlotte van der Leest wereldmuziek
<b>Pr. Julianakerk</b> Tesselsestr. 6	10.00	ds T. Wielsma	ds B. van Vreeswijk, 2.0 dienst	ds Frederik van Harten, Duinendienst	ds J. de Goei
<b>De Toevlucht</b> Laan v. Hoornewijk 140	10.00	ds Attie Minnema, S&T	ds Attie Minnema	ds J. Boot-de Boer	oecum. viering in r.-k. Bartholomeuskerk
<b>De Leidraad</b> Harriet Freezerhof 28	09.30	ds Maarten Hameete	ds les de Jong	ds Mario Boelen	X
<b>Bethlehemkerk</b> Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Bert Karel Foppen ds J. van Trig	ds Bert Karel Foppen, HA ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen	✚ R.Visser
<b>Houtrusterk</b> Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Alex van Ligten	naar Evang. Broedergemeente	ds Karl van Klaveren
<b>Kloosterkerk</b> Lange Voorhout 2	10.00	ds Marja Flipse	ds Netty de Jong	ds Rien Lanooy	10.30 ds Marja Flipse, cantate ♪
<b>Ev. Lutherse Gem.</b> Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Jannet van der Spek	ds Hanneke Allewijn	ds Marianne van der Meij	ds Hanneke Allewijn
<b>Église Wallonne</b> Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out, NL	pasteur Hartman Out, Sainte Cène	F. Roux	pasteur Berend Borger
<b>Koningkerk</b> Br. Ingenhoseslaan 4 Voorburg	10.00	ds W. Schorsmans	X	ds Jan van der Wolf	X

**Overige kerken**

Kerkgebouwen	Tijd	5 juli	12 juli	19 juli	26 juli
<b>Deutsche Ev. Gem.</b> Bleijenburg 5	10.30	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Margit Gill	Pfr Margit Gill	Pred Dagmar Opper
<b>Doopsgezinde Gem.</b> Paleisstr. 8	10.30	ds Marianne Ijspeert	ds Henk van Laren	ds Menno Hofman	X
<b>Ev. Broedergem.</b> Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen doop	br Dyoemati Tumin	br Dyoemati Tumin	zr Christine Welschen
<b>Haagse Dominicus</b> Th. Swenckestr. 30	10.30	Simone Weil Henk Meeuws	X	X	X
<b>Indon. Ned. Chr. Kerk,</b> Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	14.00	ds Johannes Linandi	ds Stanley Tjahjadi	ds Maria Winckler-Huliselan	ds Johannes Linandi
<b>Kruispuntgem.</b> Hofzichtlaan 115	11.00	ds Jan Groenleer	X	ds Fokke Fennema	X
<b>Remonstrantse kerk</b> Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Sigrid Coenradie	ds Antje van der Hoek	M. Brok	ds Johan Goud
<b>Geref. Kerk Vrijgemaakt</b> Duinkerstr. 1	10.00	ds Jasper Klapwijk	*	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk
<b>Haga</b> Leyweg 275	10.00	pastor Willy Hoogendoorn	X	ds Pieter Hartevelt	X
<b>HMC Westeinde</b> Lijnbaan 32	10.00	pastor Conny Hofschreuder	ds Irene Visser	pastor Bertus Wessel	pastor Bertus Wessel
<b>HMC Antoniushove</b> Banninglaan 1 Leidschendam	10.30	X	pastor Bertus Wessel	X	pastor Willy Hoogendoorn
<b>Franciscuskerk</b> N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	ds Mineke Kroes	ds Robert Nangu	ds Joop Zuur	pastor Marie Thérèse van der Loo
<b>Clarakapel</b> Vijgenstr. 43	10.30	pastor Nanda de Hoop	pastor Marie Thérèse van der Loo	pastor Marie Thérèse van der Loo	pastor Bernadette Janssens

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; \* zie website van de kerk; ☞ voorganger met preekconsent; ✚ kerkelijk werker; ✚ proponent (ds i.o.); ⚡ missionair pionier

advertenties

**ENGELN & SPOOR**  
UITVAARTVERZORGING

**VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL**

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00  
INFO@ENGELNENSPOOR.NL - WWW.ENGELNENSPOOR.NL

HET CLINGENDAELHUYNS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

**Firma A. H. Kerkhof & Zn**  
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:

- Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
- diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
- bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227  
2517 ET 's-Gravenhage  
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

**070 345 16 76**  
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

want met afscheid begint herinnering

**Van Der Helm**  
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp  
Damlaan 64, Leidschendam  
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft  
De Sillestraat 182, Den Haag

**070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643**

## AGENDA SEPTEMBER

Op kerkindenhaag.nl staat actuele informatie over activiteiten die online of in levenden lijve bijgewoond kunnen worden. Ga naar [kerkindenhaag.nl/activiteiten](http://kerkindenhaag.nl/activiteiten) voor een overzicht van alle activiteiten per dag.

## Bijbelkeuken

Eerst een maaltijd, daarna een gesprek of workshop over een thema, onderwerp of actualiteit. Knipooeg naar de Bijbel: welk verhaal biedt inspiratie? Org. pionierskerk LichtDelen. Opgave: [info@lichtdelen.nl](mailto:info@lichtdelen.nl).

Vr. 4. 18 u. ■ Popradar, Burg. Hovylaan 12

## Engelen

PowerPointpresentatie over engelen in de Bijbel aan de hand van kunstwerken door em. pastor John Batist. Daarna: uitwisseling van persoonlijke verhalen over engelen. Opgave: [antoniussab@rkdenhaag.nl](mailto:antoniussab@rkdenhaag.nl), 070 354 17 42.

Di. 8. 19:30 u. ■ Antonius Abtkerk

## 'F\*ck de wereld'



Deelnemers bespreken de negatieve emoties vanwege (de maatregelen tegen) het coronavirus.

Opgave: [kleurkerk@gmail.com](mailto:kleurkerk@gmail.com).

Leiding: pastor Marcel van Dam.

Ma. 11-12:30 u. Woe. 10:30-12 u. Do. 10-11:30 en 15-16:30 u. Kleur-café ■ Copernicuslaan 4a

## Alleencafé

Bijeenkomst om te praten over het verlies van een dierbare. Met pastor Durkje Sikkema.

Info: [alleencafedenhaag@gmail.com](mailto:alleencafedenhaag@gmail.com).

Di. 8. 14:30-16:30 u. ■ De Oase, Van Meursstraat 1

## 'Mens/Onmens'

Discussieavond over het boek *Mens/Onmens* van Bas Heijne: wat betekent het om mens te zijn? Org. pionierskerk LUX. Opgave: [rik@luxdenhaag.nl](mailto:rik@luxdenhaag.nl).

Do. 10. 20-22 u. ■ Café De Prael, Esperantoplein 20

## Mattheüs

Wat leert evangelist Mattheüs de mens van nu? Maandelijks terugkerende bijbellesgroep o.l.v. Elizabeth Boddens Hosang. Opgave: [info@dezinnen.nl](mailto:info@dezinnen.nl). Vanaf ma. 14. 19:30-21 u. €3 ■ Christus Triumfatorkerk

# Coronacrisis vraagt om solidariteit tussen Haagse kerken

**NIEUWS** Den Haag kent ruim honderd internationale en migrantenkerken. De coronacrisis drukt zwaar op deze kerkgemeenschappen en hun leden, financieel maar ook mentaal. Stichting Stek en Mara, verenigd onder projectnaam 'HUB: Geloof in Den Haag', bieden en zoeken dringend ondersteuning.

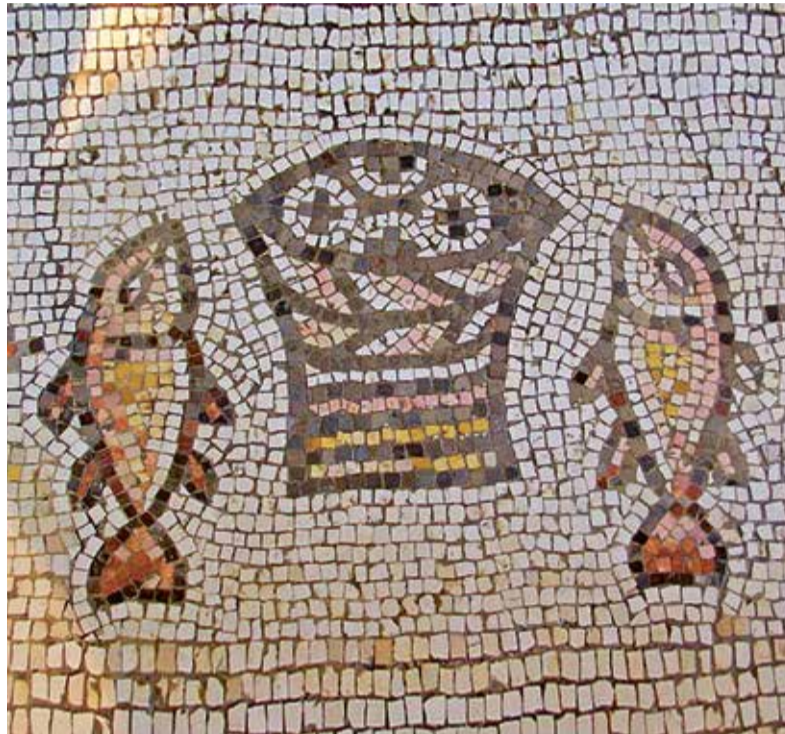
Ook de internationale en migrantenkerken waren maandenlang dicht. De meeste van deze geloofsgemeenschappen zijn jong en hebben daardoor nauwelijks reserves kunnen opbouwen, zoals de traditionele kerken dat in het verleden gedaan hebben. Daarbij komt dat de collecte-inkomsten flink gedaald zijn. Niet alleen omdat er geen vieringen waren, maar ook omdat veel leden veel kwetsbaarheid ervaren. Er zijn zorgen over gezondheid, toegenomen werkloosheid, oplopende schulden, achterstanden in het onderwijs, uitsluiting op de arbeidsmarkt en gebrek aan verblijfspapieren.

De kerken krijgen ondersteuning van twee stichtingen, Mara (van oudsher katholiek) en Stek (uitvoeringsorganisatie van de protestantse diaconie). Zij proberen sinds een paar jaar in de Haagse regio een netwerk van die kerken te creëren, dat de naam 'HUB: Geloof in Den Haag' heeft gekregen (het Engelse HUB staat voor knooppunt of netwerk). Pastors van de verschillende geloofsgemeenschappen wisselen met elkaar uit wat er speelt en waar ondersteuning nodig is.

Andrea van Dijk, coördinator van het project, bespreekt de bevindingen en hulpvragen met maatschappelijke organisaties, kerken, fondsen en de gemeente. Daarnaast zijn er regelmatig terugkerende bijeenkomsten over opvoeding, psychische gezondheid, en financiële hulpverlening. Die staan open voor gelovigen uit alle Haagse kerken. De bijeenkomsten zijn bedoeld om uitdagingen openlijk te bespreken en om te leren van elkaars kennis en ervaring.

## Zingen met mondkapje

Vanaf maart vonden deze ontmoetingen online plaats. Tientallen kerkleiders en andere betrokkenen wisselden ervaringen en tips uit over digitaal collecteren, het online uitzenden van diensten en over de gevolgen van de coronamaatregelen voor de gemeenschap.



Mozaïek in de Broodvermenigvuldigingskerk in Tabgha, Israël. Naar verluidt voedde Jezus hier vijfduizend toehoorders met vijf broden en twee vissen.

Hoe is het om te zingen met een mondkapje? Waar kun je kant-en-klare pakketjes voor het Avondmaal bestellen?

versterken. Hiervoor is de samenwerking met traditionele kerken, organisaties en de gemeente hard nodig. HUB is

## 'Migrantkerken zijn vaak jong en hebben weinig reserves'

Welke mentale gezondheidsklachten schreeuwen om aandacht? Deelnemers spraken open over depressieve gevoelens, geloof en vertrouwen in deze onzekere tijd.

Nu de gemeenschappen weer samenkomen, is de impact van de crisis nijpend dan ooit. De kerkangaren zijn gewend om zich met hun hulpvragen op de internationale pastors te richten, en niet of nauwelijks op gemeentelijke instanties of welzijnsorganisaties. HUB probeert de sociale positie van internationale en migrantenkerken te

partner van het coronanoodfonds 'Samen Kerk = Samen Sterk' ([steunkerken.nu](http://steunkerken.nu)), waar zes Haagse kerken een beroep op moesten doen. Dankzij giften kunnen zij de huur of hypotheek van hun kerkgebouw blijven betalen, en raken zij hun gebouwen voor de samenkomsten niet kwijt. Dat samenkomen is belangrijk. Samen vind je troost, samen sta je sterker.

INFO OVER HUB: [HUB-DENHAAG.NL](http://HUB-DENHAAG.NL)  
EN [ANDREA.VAN.DIJK,](mailto:ANDREA.VAN.DIJK@MARAPROJECTEN.NL)  
[ANDREA@MARAPROJECTEN.NL](mailto:ANDREA@MARAPROJECTEN.NL)

## PERSONALIA

## Ad van Nieuwpoort



Ad van Nieuwpoort wordt op 6 september verbonden aan de Protestantse Gemeente Den Haag. Hij doet dan intrede in de Duinzichtkerk (wijkgemeente Archipel-Benoordenhout). De intrudedienst is om 10 uur en alleen online bij te wonen via [duinzichtkerk.nl](http://duinzichtkerk.nl). Van Nieuwpoort was sinds 2012 predikant van de Protestantse Gemeente van Bloemendaal en Overveen. Hij schrijft daarnaast boeken en artikelen.

## Heleen Joziassie



Heleen Joziassie, diaconaal opbouwwerker vanuit de Protestantse Gemeente in Den Haag-Zuidwest, houdt op 4 september de openbare verdediging van haar proefschrift: *Geloof van vrouwen dat leven zoekt. Geleefde christologieën en de transformatie van genderrelaties in twee Keniaanse kerken*. Tussen 2009 en 2014 gaf Joziassie college over Afrikaanse theologie vanuit het perspectief van vrouwen. Ze deed dat aan de St. Paul's University in Limuru, Kenia. Daar signaleerde Joziassie dat vrouwen Jezus zien als vader, vriend, broer en echtgenoot: typeringen die de vrouwen vaak gaven in relatie tot de alledaagse worstelingen met hun mannen. Beide observaties vormden voor Joziassie de aanleiding voor nader onderzoek. De verdediging is om 11 uur en alleen online bij te wonen na aanmelding via [heleenpromoveert2020@gmail.com](mailto:heleenpromoveert2020@gmail.com). Het Engelstalige proefschrift en de Nederlandstalige samenvatting zijn te lezen op [kerkindenhaag.nl/heleenjoziassie](http://kerkindenhaag.nl/heleenjoziassie).

## COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD  
[WWW.KERKINDENHAAG.NL](http://WWW.KERKINDENHAAG.NL) WEBSITE

September 2020, jaargang 23, nr. 228

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost

en de Rooms-Katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact: [redactie@kerkindenhaag.nl](mailto:redactie@kerkindenhaag.nl).

Tel. 06 123 130 53

[hoofdredactie@kerkindenhaag.nl](mailto:hoofdredactie@kerkindenhaag.nl)

Tel. 06 4626 69 64

Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der

Wekke (tekstredactie), Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Marijke Witteman, Jan van der Wolf.

Medewerkers: Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv

Advertenties:

[kerkindenhaag.nl/adverteren](http://kerkindenhaag.nl/adverteren)  
[adverteren@kerkindenhaag.nl](mailto:adverteren@kerkindenhaag.nl)  
06 123 130 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:

€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: [info@kerkindenhaag.nl](mailto:info@kerkindenhaag.nl)

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10



## IN - DRUK

Iedereen schijnt er druk mee geweest te zijn de afgelopen tijd. Opruimen! Ineens keek je overvolle tuinschuur je verwijtend aan: 'Waarom alleen maar "vluggertjes" als je binnen bent? Wanneer ruim je weer eens op, zodat mijn rijke aanbod je weer verheugt?' Op mijn overvolle boekenplanken klagen recent aangeschafte prachtwerken dat ze tussen de oude meuk verstopt zijn. 'Wanneer denk je die vijftig jaar oude brochures tegen de Wereldraad van Kerken weer te gaan lezen? En wat moeten al die verontruste gereformeerden die mij het licht niet gunnen?' Kortom, ik vulde doos na doos en reed naar Loosduinen, naar een Delftse kerk en naar een mekaringloopwinkel. Tot mijn verbijstering hadden die meer boeken dan ik! En er zat een aardige overlap in de theologische titels. Wel een bewijs dat ik te veel te lang bewaard heb. Mijn oog viel ook op een aardig, recent boekje over Delft. Nou ja, als je drie dozen hebt ingeleverd,

## MOEDER GAAT MET JE MEE

mag je wel één boekje kopen. Toch? Ik bladerde het even door en voorin lag een stapeltje honderdjes. Even dacht ik: zeker 'reclamegeld' met een advertentietekst op de andere zijde. Maar nee. Zeven splinter-nieuwe, knisperende honderdeurobiljetten! Nog een keer nage-teld. Zevenhonderd euro in de kringloop! Kennelijk heb ik nog niet de hoogste trede van heiligheid bereikt. Even was daar die gedachte: 'Er kraait geen haan naar.' Maar dan ken je mijn moeder niet! Kwamen we thuis met iets van waarde dat anderen verloren of vergeten



hadden: direct naar het politiebureau brengen. Mijn zusje van zeven jatte kauwgom bij de sigarenman. 'Je gaat terug en vertelt dat het je spijt!' Straatarm waren we, maar je bleef van andermans bezit af. Moeder is al geruime tijd aan het heme-len en ze verscheen niet in een visioen in de kringloop. Het is nog 'erger', ze weigert me los te laten waar ik ook ga. Ik gooi nooit eten weg ('de oorlog!'), zeg (bijna) nooit lelijke woorden ('ga je mond wassen') en verschoon mijn ondergoed tijdig ('als je in het ziekenhuis komt...').

Dus na die tweede van duivelse verzoeking wist ik wat mij te doen stond. Eerst liep ik nog even twee stellingen verder, waar mijn gade rondsnuffelde. Ze keek naar de biljetten, zo kleurig als monopolygeld, en zei: 'Zijn ze echt?' Even koesterden we daar samen een geheim: we hadden een schat gevonden! Toen liep ik met het boek naar de dame achter de kassa en overhandigde het. 'U hoeft het niet af te rekenen', zei ik. 'Maar dit vonden we erin. Wellicht is de oorspronkelijke eigenaar nog te achterhalen.' We hoefden mevrouw net niet kunstmatig te beademen. 'Wat ontzettend aardig van u', zei ze. Wie het boek heeft ingeleverd zal waarschijnlijk niet achterhaald worden. Maar de kringloop – en wie is in deze coronatijd niet blij dat die bestaat – doet er vast iets nuttigs mee. Wij kregen als dank een kopje koffie aangeboden. Toch ook geen gekke ruil. En mijn moeder ook tevreden, al houdt ze mij wel in de gaten.

ROB VAN ESSEN

## Troubadour



TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA  
OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

### Dagje strand

Naar de Scheveningse zee,  
neem je ter bescherming mee:

Crèmepeje tegen zonnebrand  
en een trommel met verband.

Water en een natte deken  
tegen zware zonnestecken.

Maskers voor de neus en mond,  
want er waart een virus rond.

Voor je wil gaan zwemmen, heb ie  
muienradar op je appie.

En een kogelwerend vest,  
voor een moord je dag verpest.

Want het loopt soms uit de hand  
aan het Scheveningse strand.

Bijna zou ik dit vergeten:  
en condooms, je kunt nooit weten.

## Kroonbede en Prinsjesdagviering

Ieder jaar organiseren landelijke en Haagse religieuze en levensbeschouwelijke organisaties de Prinsjesdagviering: een moment van bezinning bij de opening van het parlementaire jaar. Dit jaar wordt de viering niet in de Grote Kerk gehouden (waar de Troonrede wordt uitgesproken), maar in de kerk St. Jacobus de Meerdere (Parkstraat 32). De besloten bijeenkomst van een half uur is (deels) online te volgen. Thema dit jaar is 'Geloven in vrede en vrijheid'. De hoofdtreespraak wordt gehouden door een vertegenwoordiger van de Brahma Kumaris Spirituele Academie. Di. 15 sept. Prinsjesdagviering.nl.

### Kroonbede

Een week voor Prinsjesdag is er de Kroonbede, een jaarlijkse gebedsdienst voor bestuurlijk Den Haag, online te volgen via kroonbede.nl. De opname wordt gemaakt in de Nebokerk. De dienst wordt geleid door dominee Maarten Groen (Christelijk Gereformeerde Kerk). Gelovigen uit een aantal evangelische kerken spreken gebeden uit. Er is muzikale begeleiding door de band Break Free Worship.

DI. 8 SEPT. 20 U. KROONBEDE.NL



Historisch gebouw vol actuele symboliek

# Prinsjesdag in Grote Kerk: een les voor Kamerleden

**OPINIE** Dit jaar maken de leden van de Eerste en Tweede Kamer op Prinsjesdag niet hun opwachting in de Ridderzaal op het Binnenhof, maar in de Grote Kerk. Eveneens een historisch gebouw, maar van een totaal andere orde. De kerk vertelt verhalen uit zes eeuwen geschiedenis, boeiende verhalen van grote én van kleine mensen. Prinsjesdag 2020 wordt een serieuze les in geschiedenis.

In de Grote Kerk struikel je over de symboliek. In de Tweede Kamer die we van de televisie kennen, valt alleen het abstracte achtergrondschilderij op, dat bij debatten in zicht is maar niets voorstelt. Wat een verschil met de kamers van bestuurders in de Gouden Eeuw. Daar

Toevallig valt Prinsjesdag dit jaar op 15 september, dezelfde datum waarop Jan de Bakker, een moedige man van eenvoudige komaf, op het Binnenhof ter dood werd gebracht. Je zou die dag kunnen uitroepen tot Nederlandse 'dag van de godsdienstvrijheid'.

om creatief met deze drieduizend jaar oude teksten om te gaan. De befaamde Franse rabbijn en filosoof Marc-Alain Ouaknin heeft een leesmethode ontwikkeld die de Tien Geboden uittilt boven de gangbare uitleg van regels voor de privé-moraal.



Het glas-in-loodraam gewijd aan Jan de Bakker: een krachtig vermaan om de godsdienstvrijheid te bewaken.

hing altijd wel een waarschuwend tafereel, gebaseerd op klassieke of bijbelse deugden die de regenten bij de les moesten houden. Het aardige is, dat straks op Prinsjesdag vanuit alle hoeken van de immense kerk de Europese waarden zoals die

## Een Nederlandse 'dag van de godsdienstvrijheid'

zich vanaf de Middeleeuwen hebben ontwikkeld, op de volksvertegenwoordigers afstralen. Niks frivole hoedjesparade; Prinsjesdag 2020 wordt een serieuze les in geschiedenis.

### Rolmodel

Dat begint al bij het gebrandschilderde raam gewijd aan Jan de Bakker, de eerste Noord-Nederlander die – in 1525 – op de brandstapel belandde omdat hij na de Reformatie kritiek had op de Rooms-Katholieke Kerk en volgeling van Luther werd. Het raam is een krachtig vermaan om de vrijheid van godsdienst – inclusief de vrijheid om van godsdienst te veranderen of die af te zweren – te bewaken. Het is Nederlands oudste grondrecht.

Verderop is een herdenkingssteen gewijd aan Dirk Arie van den Bosch. Hij was een Haagse hervormde predikant die al vroeg in de Tweede Wereldoorlog de aandacht van de Duitsers trok. Hij waarschuwde tegen het gebrek aan medemenselijkheid in de samenleving. Dat hij werd gearresteerd, kwam niet doordat de bezetter kon bewijzen dat hij een of andere wet had overtreden. De nazi's vreesden voor zijn charisma en invloed. De man werd als veiligheidsrisico gezien. Hij belandde in kamp Amersfoort, waar hij ook is overleden.

Ook Van den Bosch is nog steeds rolmodel. Hij was iemand die publiekelijk zijn nek uitstak toen fundamentele waarden werden bedreigd. Hij preekte weliswaar 'voor eigen parochie' in de arbeiderswijk Transvaal, maar was als intellectueel geliefd bij brede lagen van de bevolking.

### Oefening in maat houden

Wat je in de Grote Kerk verder niet kunt missen, is de kansel, gemaakt van fijn houtsnijwerk. In één paneel vallen de Tien Geboden op, dat wil zeggen twee kleine vlakken, waarop meestal de bekende woorden staan gegraveerd. Hier zijn ze leeg gelaten. Dat oogt meteen als een uitnodiging

Ouaknin leest de teksten zó, dat elk persoonlijk voorschrift correspondeert met een toekomstgerichte, algemene doelstelling. Dat je bijvoorbeeld op de zevende dag van de week niet mag werken, betekent volgens hem dat we ons moeten oefenen in 'maat houden', als we willen dat er voor de komende generaties een leefbare toekomst overblijft.

Met de aansprekende verhalen in de Grote Kerk voor ogen, worden de volksvertegenwoordigers op Prinsjesdag uitgedaagd. De troonrede zal

## 'De nazi's vreesden voor de invloed van Van den Bosch'

ongetwijfeld weer fraai klinken, een knappe opsomming van dreigingen en beloften. Maar om de actuele problemen te doorgronden doen Kamerleden er goed aan hun blik ook eens op de ramen en muren van de kerk te richten, voordat ze zich na de uitroep 'Leve de koning' in het Haagse feestgewoel storten.

JAN GOOSSENS

**Meer nieuws,  
agenda en  
achtergronden op  
kerkinderhaag.nl**

## Serius en gezellig met The Sun

Ben je tussen de 12 en 18 jaar en wil je vanuit een christelijk perspectief praten over onderwerpen uit de maatschappelijke actualiteit? Doe dan mee met The Sun, een jeugdgroep die houdt van serieuze gesprekken, gezelligheid, vriendschap en uitjes. Zo was er een film- en gespreksavond over cyberpesten. En een goede actie: de jongeren schreven tachtig kaartjes om wijkbewoners in coronatijd een hart onder de riem te steken. Info: Jantine Wignand, 06 853 278 63, jeugd@denhaag-zuidwest.nl.

EERSTE ZA. V.D. MAAND. 5 SEPT. 19:30 U. BOSBESKAPEL,  
BOSBESSTRAAT 5.

